

Н. С. Прокопенко,
к. е. н., доцент, завідувач кафедри економіки та менеджменту,
Київський міжнародний університет

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ В ОПОДАТКУВАННІ

Розглянуто регіональні особливості в оподаткуванні агропромислового виробництва. Виявлено недоліки податкового регулювання інвестиційних процесів, розроблено окремі пропозиції щодо його удосконалення. Обґрунтовано необхідність реформування податкової політики, яка має бути спрямована на успішне функціонування регіональної економіки.

This article is about regional features in agro – industry taxation. It is determined the disadvantages of investment process tax regulation, some suggestions for improving it are worked out. It is proved the necessity of tax policy reforming. It has to be aim to effective functioning of regional economy.

ВСТУП

Розвиток регіональної економіки АПК зумовлений багатоманітністю загальною економічною ситуацією і залежить від ступеня мобілізації природних ресурсів, вдосконалення господарської спеціалізації й інтеграції, структури економіки, інвестиційного потенціалу регіонів.

Економіка українських регіонів є невід'ємною частиною загальноукраїнської ринкової економіки. У нових умовах ринкові чинники господарювання позитив-

но впливають на територіальний виробничий комплекс, включаючи сферу виробництва сільськогосподарської продукції.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Розбудовуючи власну державу і відповідно податкову систему, Україна має визначитись із новою територіально-регіональною податковою політикою. Українські вчені Могильний О., Чумаченко М., Янків М., Панасюк Б, Лукинов І. та інші багато уваги приділили проблемі роз-

поділу територій на економічні райони [1, 2, 3, 4, 5]

Автор розділяє думку вченого Могильного О., що розподіл території України на вісім економічних районів, запропонований Радою з вивчення продуктивних сил України, є найбільш вдалим, оскільки кожен із районів має відмінні економічні характеристики рівня розвитку аграрного сектора, певну спеціалізацію товарного виробництва, а також виконує властиві їм загальнодержавні функції [1, с. 75—78]. Це частково підтверджують дані табл. 1, в якій наведено загальні показники стану сільського господарства у розрізі економічних районів України.

Простежується певна залежність продуктивності праці від енергоозброєності зайнятих у галузі. Так, коефіцієнт розмаху варіації коливається від 5,55 (питома вага району у виробництві

Таблиця 1. Показники економічного стану сільського господарства в розрізі економічних районів

Економічний район	Питома вага с/г продукції, 1999-2007 рр., %	Інвестиції в с/г підприємства на одного працюючого у 2007 р., грн.	Енергоозброєність праці на одного працюючого у 2007 р., тис. к. с.	Площа с/г угідь, що припадає на одного працюючого в с/г підприємствах за 2007 р., тис. га	Валова продукція (у цінах 2000 р.) на одного зайнятого в с/г підприємствах за 2007 р., грн.	Питома вага податків сплачених с/г підприємствами, 1999-2007 рр., %
Донецький	9,5	3921	5,10	2,66	1046	11,6
Придніпровський	20,2	3412	5,32	2,85	1913	17,9
Східний	17,8	3574	6,00	1,98	2540	14,9
Центральний	11,0	5248	4,20	1,48	2520	21,5
Поліський	8,1	2326	3,36	1,01	2721	8,9
Подільський	11,2	2198	3,50	1,03	2870	11,0
Причорноморський	19,4	3280	4,03	1,93	1706	11,9
Карпатський	2,9	2718	2,38	0,17	1841	2,3
Україна	100,0	3335	4,24	1,64	2145	100,0
Розмах варіації	17,3	2922	3,62	2,68	1824	19,2
Коефіцієнт розмаху	5,55	3733	3,44	1,95	1260	5,43

Джерело: розраховано за даними Міністерства аграрної політики України. Моніторинг виробничо-фінансової діяльності підприємств і організацій АПК за 2007 рік. — Ч астина I та II.

продукції сільського господарства в Україні) до 3,44 (енергоозброєність праці на одного працюючого). У першу трійку за вказаними показниками ввійшли Східний, Придніпровський і Донецький райони. Енергоозброєність праці на одного працюючого у цих районах є вищою, ніж у середньому по Україні. Центральний район має найбільше значення показника (питома вага податків, сплачених сільгосподарськими підприємствами та сума інвестиції в сільгосподарські підприємства на одного працюючого відповідно: 21,5% та 5248 грн. при найвищих показниках енергоозброєності (4,20 тис. к. с.) та обсягу валової продукції (2520 грн.) у розрахунку на одного працівника, зайнятого в аграрному підприємстві. Зазначені розбіжності є свідченням того, що фізична зношеність і моральне старіння основних засобів виробництва адекватно відображаються на показниках ефективності виробництва. Вони також достатньою мірою характеризують міжрайонні відмінності техніко-технологічних умов ведення сільського господарства.

Доцільність такого підходу до податкового регулювання агропромислового виробництва, враховуючи економічне районування, доводить і досить рівномірний розподіл районів за їх питомою вагою у загальнодержавному виробництві сільськогосподарської продукції. Нехарактерним у цьому відношенні є Донецький район: за наявності 5,2% сільськогосподарських угідь і майже найвищого рівня енергоозброєності його частка становить лише 9,5%, що вказує на гірше використання підприємствами агроресурсного потенціалу.

Зазначене, у свою чергу, має враховувати специфіку оподаткування діяльності підприємств сільського господарства у складі територіальних комплексів, здатних до самоорганізації. Тому природно, що цей аспект є предметом наукових досліджень, а їх результати набувають вагомого практичного значення в сучасних умовах трансформації суспільних відносин та податкового регулювання економіки аграрних господарюючих суб'єктів.

Послідовне застосування цих принципів у державній регуляторній податковій політиці стосовно аграрного виробництва є нелегкою справою, оскільки при їх практичному здійсненні складно поєднати, скажімо, принципи розподілу влади між центром і регіонами та спрямованість регіональної податкової політики на задоволення загальнонаціональних інтересів. Більше того, за визначенням фахівців, логіка ринкової трансформації суспільних відносин та податкового регулювання економічних процесів диктує зворотну ієрархію пріоритетів: підвищення рівня життя громадян — економічне зростання районів — макроекономічна стабілізація — інституційні реформи.

Досягти справедливості при перерозподілі з центру суспільних ресурсів, задовольнивши усі регіони, — як донорів, так і реципієнтів, надзвичайно проблематично. Оскільки критерієм справедливості стосовно джерел доходів як на рівні побутового економічного мислення, так і на науковому є трудовий характер їх походження, це має виключати привласнення того, що не зароблено продуктивною діяльністю домогосподарств, суб'єктів господарювання та регіонами в цілому. Крім того, дотримання цього принципу за існуючої недосконалої моделі міжбюджетних відносин законсервує в суспільстві атмосферу державного патерналізму, який ще довго житиме настрої утриманства та прагнення інституційних секторів приховувати доходи [6, с. 80].

Про надмірну централізацію у розподілі національного доходу через державний бюджет свідчить частка доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України (2004 — 29,8%, 2005 — 31,4, 2006 — 30,3, 2007 — 30,2%), яка залишається ще значною. Домінування відносин перерозподілу новоствореної вартості з центру над її створенням на місцях, як правило, загострює протиріччя між потенційними можливостями щодо мобілізації коштів до місцевих бюджетів і усуненням територіальних органів управління від розпорядження ними для всезростаючих потреб регіону. Це також послаблює мотивацію до ефективного використання ресурсів, знижує темпи приросту національного продукту, процедура перерозподілу якого постійно перебуває в центрі дискусій з питань неспроможності органів місцевого самоврядування виконувати покладені на них функції через слабку матеріальну базу і недостатні джерела її поповнення, а звідси низький рівень розвитку соціальної інфраструктури на селі, що створює небажання значної працездатної частки населення залишатися в селі.

Незважаючи на запровадження нових принципів міжбюджетних відносин, визначених Бюджетним кодексом України [7], та інші заходи вирівнювання, контрастність у бюджетних надходженнях і витратах є суттєвою, що негативно впливає на розвиток сільських територій. Розбіжність за обсягами закріплених бюджетних доходів у середньому на сільського жителя становить 52 рази (максимальне — Донецька, мінімальне — Закарпатська область), за сумою власних доходів — 7,5 рази (ті ж області), за видатками, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, — 5,8 рази (ті ж області), а за видатками, що не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, — 50 разів (максимальне — Донецька, мінімальне — Львівська область) [8].

Податкова регуляторна політика стосовно аграрного виробництва в контексті регіональної специфіки є багатогранною і стосується широкого кола економічних відносин. Серед них найбільш вагомими є відносини власності, бюджетно-податкові (з урахуванням вилучення і перерозподілу природно-ресурсної ренти), фінансово-кредитні, інтеграційні, виробничо-коопераційні тощо. Характер і зміст впливу центральних органів влади на економічні райони значною мірою залежить від досягнення суспільством консенсусу щодо засад регіональної податково-регуляторної політики. Тобто вони (засади) мають бути визнаними й глибоко усвідомленими не вузьким колом вчених, фахівців та урядовців, а усіма верствами населення, оскільки безпосередньо впливають на його життєво важливі інтереси: ці відносини мають будуватися на економіко-правових засадах; сприяти розширенню повноважень районів щодо максимального можливого використання агроресурсного потенціалу для виробництва основних видів продовольства та сільськогосподарської сировини; враховувати особливості виробничої спеціалізації регіонів і на цій основі поглиблювати процес територіального поділу праці з метою вирівнювання їх розвитку і досягнення відповідних соціальних стандартів та нормативів; оптимально поєднувати діяльність місцевих, територіальних, національного і світового агропродовольчого ринку та сприяти мінімізації чинників дестабілізуючих відносин між ними; забезпечувати синхронність і скоординованість дій регіонів щодо розв'язання проблем платного природокористування, подолання наслідків стихій-

Таблиця 2. Регіональна структура національного багатства (площа земельних угідь усіх сільськогосподарських підприємств на одну особу сільського населення, тис. га)

Регіон, область	Площа земельних угідь всіх сільськогосподарських підприємств на одну особу сільського населення, тис. га	Рейтинг	Регіон, область	Площа земельних угідь всіх сільськогосподарських підприємств на 1 особу сільського населення, тис. га	Рейтинг
Україна	1,38		Черкаська	1,58	13
Закарпатська	0,1	1	Чернігівська	1,79	14
Івано-Франківська	0,14	2	Харківська	1,81	15
Чернівецька	0,22	3	Одеська	1,88	16
Львівська	0,23	4	Сумська	2,02	17
Волинська	0,53	5	Херсонська	2,02	18
Тернопільська	0,63	6	Полтавська	2,11	19
Рівненська	0,78	7	Донецька	2,38	20
Житомирська	0,94	8	Дніпропетровська	2,59	21
Хмельницька	1,13	9	Миколаївська	2,59	22
АР Крим	1,23	10	Кіровоградська	2,86	23
Вінницька	1,32	11	Луганська	2,93	24
Київська	1,37	12	Запорізька	3,11	25

Джерело. Моніторинг виробничо-фінансової діяльності підприємств АПК за 2007 рік. — Ч. II — К. — 2008. — 170 с.

них явищ природи, техногенних катастроф, розширення співпраці в галузі інформаційних технологій, на ринку праці та в інших соціально-економічних сферах.

Засади державної податково-регіональної політики щодо аграрного виробництва мають виділятися окремим блоком, основу якого становлять нормативи формування бюджетів усіх рівнів, цінова політика щодо сільськогосподарської продукції та продукції промислового походження, що споживається галуззю, тарифи і платежі за користування послугами природних монополій та загальнонаціональною інфраструктурою аграрного ринку. Причому ефективність такого механізму визначається значною мірою його здатністю узгоджувати інтереси окремих регіонів із загальнодержавними інтересами та рівнем інтеграційних зв'язків між ними.

Зазначимо, що за аналізований період в Україні не сформовано сучасної регіональної податкової політики, яка б відповідала статусу незалежної держави, задекларованим принципам розвитку та міжнародним стандартам у цій сфері. Існуючі механізми базуються на застарілій централізованій системі управління, яка вичерпала себе ще в 80-ті роки минулого століття і є тимчасово прийнятною лише в екстремальних ситуаціях. У сучасних умовах бажано переглянути існуючі

напрямок діяльності щодо створення національної системи критеріїв оцінки стану соціально-економічного розвитку регіонів та відбору їх на основі депресивних територій і максимально адаптувати до європейських стандартів.

Реальною запитаною є аграрна регуляторна податкова політика з акцентом на регіональний вектор. Мається на увазі: а) вирівнювання розвитку продуктивних сил регіонів за основними показниками з урахуванням потенціалу внутрішніх можливостей для саморозвитку, нарощування обсягів виробництва екологічно чистої продукції, розширення їх зовнішньоекономічних зв'язків; б) подолання відмінностей у рівнях доходів, умовах життя селян та їх зайнятості, забезпечення відтворення повноцінного середовища для життєдіяльності громадян незалежно від місця їх проживання; в) використання ефекту економічної інтеграції, територіального поділу праці і кооперації з метою використання ними конкурентних переваг на європейських і світових ринках сільськогосподарської продукції та її переробки.

Потенціал регіонального добробуту визначається масштабами і територіальною структурою національного багатства (табл. 2). Із даних представленої таблиці видно, що найбільша площа земельних угідь на одну особу сільського населення в Запорізькій, Луганській, Кіровоградській, Миколаївській та Дніпропетровській областях.

До національного багатства відносять не тільки зе-

Таблиця 3. Регіональна структура національного багатства (кількість енергопотужностей на одну особу сільського населення, тис. к. с.)

Регіон, область	Кількість енергопотужностей на одну особу сільського населення, тис. к. с.	Рейтинг	Регіон, область	Кількість енергопотужностей на одну особу сільського населення, тис. к. с.	Рейтинг
Україна	3,52		Одеська	4,23	13
Чернівецька	1,15	1	Київська	4,25	14
Львівська	1,30	2	Миколаївська	4,57	15
Івано-Франківська	1,94	3	Луганська	4,70	16
Рівненська	2,14	4	Харківська	4,84	17
Тернопільська	2,25	5	Полтавська	5,00	18
Волинська	3,04	6	Закарпатська	5,11	19
АР Крим	3,19	7	Чернігівська	5,13	20
Житомирська	3,41	8	Дніпропетровська	5,16	21
Вінницька	4,11	9	Запорізька	5,25	22
Херсонська	4,11	10	Донецька	5,49	23
Хмельницька	4,13	11	Кіровоградська	5,55	24
Черкаська	4,14	12	Сумська	8,17	25

Джерело. Моніторинг виробничо-фінансової діяльності підприємств АПК за 2007 рік. Ч. II — К. — 2008. — 170 с.

Таблиця 4. Валова продукція сільського господарства на душу сільського населення за регіонами в 2007 році, грн.

Регіон, область	Сума валової продукції сільського господарства на душу сільського населення, грн.	Рейтинг	Регіон, область	Сума валової продукції сільського господарства на душу сільського населення, грн.	Рейтинг
Україна	1909		Чернівецька	2192	13
Донецька	992	1	Житомирська	2275	14
Луганська	1100	2	Сумська	2458	15
Одеська	1212	3	Рівненська	2459	16
Київська	1435	4	Херсонська	2517	17
Дніпропетровська	1500	5	Кіровоградська	2607	18
АР Крим	1520	6	Тернопільська	2720	19
Миколаївська	1576	7	Волинська	2799	20
Запорізька	1633	8	Хмельницька	2883	21
Закарпатська	1670	9	Вінницька	3006	22
Львівська	1674	10	Чернігівська	3173	23
Івано-Франківська	1828	11	Полтавська	3307	24
Харківська	1856	12	Черкаська	3605	25

Джерело. Моніторинг виробничо-фінансової діяльності підприємств АПК за 2007 рік. Ч. II — К. — 2008. — 170 с.

мельні ресурси, а й енергетичну потужність (табл.3). В першу п'ятірку успішних областей за цим показником увійшли Сумська, Кіровоградська, Донецька, Запорізька та Дніпропетровська області.

Наведені показники не розкривають у повному обсязі потенціал соціально-економічного розвитку регіонів. Розвиток основ ринкового господарювання в регіонах підтверджується показниками виробничої бази народного господарства, фінансової і грошово-кредитної політики, процесів приватизації і демонополізації. Розглянемо, яким чином характеризується кількість виробленої валової продукції по регіонах і сума спрямованих інвестицій в аграрну сферу (табл. 4).

Дані представленої таблиці 4 свідчать, що 2007 року найбільший показник з виробництва валової продукції

Таблиця 5. Інвестиції в сільськогосподарські підприємства на душу сільського населення за регіонами в 2007 році, грн.

Регіон	Сума інвестицій в сільськогосподарські підприємства на душу сільського населення, грн.	Рейтинг	Регіон, область	Сума інвестицій в сільськогосподарські підприємства на душу сільського населення, грн.	Рейтинг
Україна	4068,4		Івано-Франківська	2900,4	13
Тернопільська	1801,5	1	Миколаївська	3064,4	14
Житомирська	1861,2	2	Черкаська	3213,9	15
Сумська	2026,2	3	Львівська	3255,4	16
Херсонська	2090,3	4	Запорізька	3483,6	17
Закарпатська	2129,8	5	АР Крим	3565,3	18
Чернігівська	2133,1	6	Донецька	3716,4	19
Хмельницька	2317,3	7	Луганська	4126,1	20
Кіровоградська	2386,3	8	Харківська	4321,9	21
Вінницька	2473,5	9	Дніпропетровська	4365,1	22
Рівненська	2538,1	10	Полтавська	4375,5	23
Чернівецька	2584,5	11	Одеська	4404,5	24
Волинська	2771,3	12	Київська	7281,2	25

Джерело. Моніторинг виробничо-фінансової діяльності підприємств АПК за 2007 рік. Ч. II — К. — 2008. — 170 с.

сільського господарства на душу сільського населення мали Черкаська, Полтавська, Чернігівська, Вінницька та Хмельницька області.

Ситуація щодо вкладення інвестицій в сільськогосподарські підприємства на душу сільського населення по регіонах така: в п'ятірку країн за показниками входить Київська, Одеська, Полтавська, Дніпропетровська і Харківська області (табл. 5).

Безумовно, позитивний досвід даних регіонів можна використовувати для розвитку депресивних адміністративно-територіальних одиниць, але необхідно віднайти якомога повніше перелік механізмів, у тому числі і податкових, які можуть якісно впливати на економічний розвиток агропромислового виробництва регіонів та покликати стати "локомотивом" економічної реформи в Україні.

Необхідність здійснення структурних перетворень давно назріла в Україні. Гіпертрофована увага до сектору економіки агропромислового виробництва дає тимчасовий позитивний результат, але завдає непоправної шкоди інтересам держави, регіонів, всієї нації. Крім того, це гальмує перехід національної аграрної економіки в русло високотехнологічної економіки.

Особливо важливе пріоритетне значення для регіонального розвитку має науково-технічний прогрес. Він сприяє вдосконаленню диверсифікації економіки агропромислового виробництва, включаючи рівномірне і ефективно розміщення підприємств, а в цілому — господарському, соціальному і культурному підйому суб'єктів агропромислової сфери України.

Для стабілізації становища в економіці агропромислового виробництва і подальшого економічного зростання підприємств цього сектору в кожному регіоні необхідна активізація інвестиційної діяльності, мобілізація інвестицій в реальний сектор економіки і їх ефективне використання.

У розвиненій ринковій економіці пріоритет інвестицій спонукає мультиплікативний вплив на зростання регіонального продукту агропромислової сфери. Ключовою проблемою розвитку регіональної економіки є мобілізація й ефективне використання інвестицій, особливо в галузях матеріального виробництва, у тому числі і в аграрному.

Основним джерелом інвестицій для суб'єктів господарювання виступають власні кошти: прибуток, амортизаційні відрахування.

У зв'язку з масштабним періодом стагнації підприємства аг-

Таблиця 6. Основні засоби в економіку України за видами економічної діяльності (на кінець року, частка у загальній вартості)

Показник	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.
Основні засоби – всього (вкл. худобу)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	10,2	8,9	7,6	6,6	6,0	4,8
у т.ч. сільське господарство, мисливство та пов'язані з ним послуги	10,1	8,8	7,5	6,5	5,9	4,7
Промисловість	34,8	35,2	35,3	36,9	35,8	33,5
Будівництво	1,8	1,8	1,8	1,8	1,9	1,9
Транспорт і зв'язок	14,3	14,8	14,9	14,7	14,4	19,5
Інші види економічної діяльності	39,7	39,3	40,4	40,0	41,9	40,3

ропромислового виробництва постійно відчували нестачу фінансових ресурсів. Наслідком цього є значне скорочення основних засобів у сільське господарство, мисливство і пов'язані з ним послуги (табл. 6).

Так, на кінець 2001 року на основні засоби сільськогосподарства, мисливства та пов'язані з ним послуги припадало 10,1% всього обладнання підприємств України, а в 2006 році цей показник зменшився у 2 рази, в той час, по підприємствах інших видів діяльності цей показник зростає за досліджуваній період, лише в промисловості простежується спад, але досить незначний (на 0,5%).

Тому, якщо оцінювати відповідність агропромислового потенціалу України стану економіки і пристосованість до вимог ринку, то слід зазначити, що тільки близько однієї восьмої всіх виробничих потужностей відповідають означеним критеріям [9, 10].

Одним з основних джерел інвестицій на агропромислових підприємствах повинні стати доходи (прибуток) від виробничо-господарської діяльності. Істотне значення цього джерела підсилює актуальність зростання прибутку. Основними чинниками, що впливають на збільшення прибутку, є зниження витрат, вдосконалення матеріально-технічної бази підприємства, підвищення продуктивності устаткування, поліпшення якості продукції, що випускається, та інші.

Для стимулювання внутрішніх інвестицій необхідна зважена податкова політика як на державному, так і на місцевому рівнях розвитку.

На жаль, як і раніше, в Україні прибуток суб'єктів господарювання в багатьох сферах аграрного виробництва не досить значний, хоча скорочується питома вага збиткових підприємств серед зареєстрованих.

На обсяг інвестиційних вкладень впливає система

оподаткування, що нині діє. За її допомогою можна створити "сприятливий" режим для самофінансування підприємницької діяльності за рахунок прибутку і накопичуваних амортизаційних відрахувань, в чому і проявляються регулюючі властивості оподаткування. Причому використання такого механізму дозволить підійти до вирішення цієї проблеми диференційовано по сферах економіки агропромислового виробництва в цілому і по регіонах з урахуванням особливостей регіонального розвитку, виробничої специфіки та інших ознак.

Регулююча дія держави на економіку агропромислової сфери регіонів здійснюється прямим (адміністративні методи управління) і непрямим (економічні методи регулювання) способами. До економічних методів впливу відноситься застосування фінансових, податкових, грошово-кредитних важелів опосередкованої дії на суб'єкти господарювання. Регіональна податкова політика в агропромисловому секторі є однією із складових податкового механізму в Україні. Особливістю її є

Таблиця 7. Динаміка податкових надходжень від аграрних підприємств до зведеного бюджету по регіонах України, млн грн.

Регіон, область	рік									Темп зростання, 2007 р. до 1999 р., %.
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Волинська	54	69	80	91	84	81	119	141	168	310
Закарпатська	13	17	19	20	26	25	38	45	54	408
Львівська	46	59	68	78	84	82	96	114	136	293
Сумська	133	171	196	255	216	217	323	383	457	344
Донецька	255	327	376	371	361	372	432	512	611	240
Дніпропетровська	303	389	447	446	481	514	575	683	814	268
Харківська	293	375	431	448	436	474	598	709	846	289
АР Крим	157	202	232	181	198	216	362	430	512	326
Полтавська	295	378	435	420	442	486	539	640	763	259
Чернігівська	108	138	159	183	186	208	257	305	363	337
Кіровоградська	234	300	345	357	388	453	524	621	741	317
Черкаська	198	254	292	347	353	414	517	614	731	370
Запорізька	263	337	387	404	387	454	577	685	816	311
Миколаївська	183	235	269	284	268	314	380	451	537	294
Тернопільська	61	78	90	97	106	125	221	262	313	514
Рівненська	55	71	81	79	93	111	154	183	218	395
Івано-Франківська	22	28	32	3	23	28	43	51	61	280
Вінницька	185	238	273	314	278	350	517	614	732	394
Житомирська	62	80	91	104	95	120	222	264	315	507
Хмельницька	124	159	183	189	177	225	345	410	489	394
Одеська	263	338	388	417	393	502	594	705	840	319
Чернівецька	29	37	43	44	37	48	84	99	118	408
Луганська	124	158	182	234	211	280	349	415	494	400
Київська	161	206	237	273	271	373	498	591	704	438
Херсонська	166	213	245	189	158	231	375	445	530	319
Україна	3787	4857	5579	5828	5754	6704	8738	10370	12362	326

Джерело: звітні дані обласних ДПА України до ДПАУ.

Таблиця 9. Довідка про податковий борг підприємств АПК за КВЕД

КВЕД	Вид діяльності за КВЕД	Станом на 01.01.2004	Станом на 01.01.2005	Відхилення за 2004 рік (+/-)	Станом на 01.01.2006	Відхилення за 2005 рік (+/-)	Станом на 01.01.2007	Відхилення за 2006 рік (+/-)	Станом на 01.01.2008	Відхилення за 2007 рік (+/-)	Станом на 01.01.2009	Відхилення за 2008 рік (+/-)
A	СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО, МИСЛИВСТВО ТА ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО	520 629,9	337 821,3	-182 808,6	451 632,3	113 811,0	450 916,4	-715,8	440 803,3	-10 113,2	469 093,4	28 290,1
B	РИБНЕ ГОСПОДАРСТВО	5 559,1	7 166,6	1 607,5	9 900,8	2 734,3	6 320,3	-3 580,6	9 104,8	2 784,6	8 210,6	-894,2
D	ОБРОБНА ПРОМИСЛІВІСТЬ	1 961 967,2	1 594 735,8	-367 231,4	2 840 963,4	1 246 227,6	1 914 104,4	-926 859,0	1 860 018,2	-54 086,1	2 670 719,9	810 701,7
DA	ХАРЧОВА ПРОМИСЛІВІСТЬ ТА ПЕРЕРОБКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПРОДУКТІВ	408 953,9	354 548,4	-54 405,5	319 157,8	-35 390,6	379 339,1	60 181,3	397 735,8	18 396,7	438 663,5	40 927,7
Inші		14 667 715,0	13 490 637,8	-1 177 077,2	13 791 071,8	300 434,0	9 760 787,2	-4 030 284,6	9 201 857,1	-558 930,1	10 300 329,0	1 098 471,9

податкової заборгованості спостерігалось в 2006 році до 2005 року в цілому по галузі. У розрізі регіонів суттєве збільшення податкового боргу відбулося в Харківській, Донецькій та Івано-Франківській областях відповідно на 140,0 %, 32,6 %, 120,1 %.

Проте в 2007 та 2008 роках податкова заборгованість по АПК зменшується відповідно за роками майже на 4 млрд грн. та 0,5 млрд грн., або на 29,2% та 5,7%. Це спричинено зменшенням податкової заборгованості в 2007 році по всіх регіонах, окрім АР Крим та Тернопільської області, а в 2008 році дванадцять регіонів допустили податкову заборгованість, із них найбільшу суму податкового боргу мають Харківська, Рівненська та Київська області.

У 2008 році спостерігається приріст податкової заборгованості на 16,6 % або майже на 2,0 млрд грн., особливо по таких областях, як Харківська — на 66,8%, Одеська — на 314,7% та Івано-Франківська — 142,6%.

Підсумовуючи, слід зазначити, що регіональна податкова система є складовою загальнодержавної податкової моделі. Вони генетично і структурно пов'язані між собою. Але регіональна система оподаткування прив'язана до потреб регіону, що обслуговується, і його виробничо-фінансового потенціалу. Оподаткування (як на державному, так і регіональному рівнях) виступає інструментом регулювання економічних відносин і тенденцій. Воно впливає на обсяг виробництва і його структуру і, відповідно, на зростання валового внутрішнього продукту по регіону, на інноваційно-інвестиційний розвиток, на розподіл доходу, на ослаблення або посилення соціальної диференціації.

Економічне зростання і нарощування темпів виробництва в регіонах є джерелом задоволення потреб населення, а за допомогою системи оподаткування можна, здійснити розподіл наявного і того, що прогнозується, національного багатства.

Соціально-економічний стан регіонів багато в чому залежить від географічного розташування території, наявності природних і трудових ресурсів, галузевої структури виробництва. У регіоні забезпечити гідне проживання громадян на території можна за рахунок розвитку виробництва.

На стан і структуру сфери виробництва впливають інвестиційні процеси, оскільки саме у виробничій сфері може бути вирішено питання з підвищення продуктивності наявного виробничого потенціалу на базі інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку.

ВИСНОВКИ

Для успішного функціонування регіональної системи оподаткування слід порекомендувати державним і регіональним органам влади і управління:

1. Добиватися адекватності регіональної системи оподаткування стану регіональної економіки, її галу-

зевій структурі, стану доходів і майнової бази суб'єктів економіки з метою розширення завдань, що стоять на рівні регіону, розміру і рентабельності виробництв і підприємств, з чого складається фінансово-економічна ситуація.

2. Замість надання податкових послаблень (зниження ставок податків, використання пільг; застосування інвестиційних податкових кредитів) використовувати ширшу податкову базу з нижчими ставками, що дозволить обмежити перекося в питаннях розподілу ресурсів і захисту територіальної податкової бази.

3. Доцільність зосередження всіх податкових надходжень від суб'єктів малого підприємництва в місцевих бюджетах з метою стимулювання і підтримки малого бізнесу.

4. Використання податкових пільг у рамках регіональної податкової політики для організацій, що здійснюють вкладення засобів в реалізацію регіональних програм розвитку, зокрема створення особливих економічних зон місцевого значення. Всі ці заходи в комплексі допоможуть удосконалити регіональну систему оподаткування, досягти стимулюючого ефекту в інвестиційній і виробничій сфері економіки, регіонів України.

Література:

- Могильний О. М. Регулювання аграрної сфери / Могильний О. М. — Ужгород: ІВА, 2005. — 400 с.
- Чумаченко Н. Г. Очерки по економіке региона / Чумаченко Н. Г. — К.: Наукова думка, 1995. — 338 с.
- Янків М. Д. Організаційно-економічні механізми розвитку і функціонування АПК України / Янків М. Д. — Львів: Коопосвіта, 2000. — С. 151.
- Панасюк Б. Я. Прогнозування та регулювання розвитку економіки / Панасюк Б. Я. — К.: Поліграфкнига, 1998. — 304 с.
- Лукинов И. И. Эволюция экономических систем / Лукинов И. И. — М.: ЗАО "Экономика", 2002. — 567 с.
- Осташко Т. О. Ринкова трансформація аграрного сектора / Осташко Т. А. — К.: Феникс, 2004. — 280 с.
- Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 37—38. — Ст. 189.
- Офіційний вісник України. — 2001. — № 22. — Ст. 983.
- Коденська М. Ю. Інтеграція як фактор активізації інвестиційної діяльності / М. Ю. Коденська // Економіка АПК. 2006. — № 6. — С. 24—31.
- Олійник С. О., Нестерчук Ю. О. Можливість залучення інвестицій в сільське господарство за допомогою аграрно-промислової інтеграції [Електронний ресурс]. <http://intkonf.org/oliynik-so-nesterchuk-yuo-mozhli-vist-zaluchennya-investitsiy-v-silске-gospodarstvo-zadopomogoyu-agrarno-promislovoyi-integratsiyi/> Стаття надійшла до редакції 01.07.2009 р.